

L'escola rural en els plans de formació inicial dels estudis de mestre a les universitats catalanes. Vint anys del Grup Interuniversitari d'Escola Rural (GIER)

The rural school in the initial training plans of teacher education in the Catalan universities. Twenty years of the Rural School Interuniversity Group

Grup Interuniversitari d'Escola Rural

Grup Interuniversitari d'Escola Rural (Coordinadora: Conxa Torres).¹ A/e: responsable.peps@urv.cat

Resum

Aquest article pretén donar a conèixer al Grup Interuniversitari d'Escola Rural (GIER), un equip de professors i professores de totes les universitats catalanes, format fa més de vint anys. El GIER vetlla per la presència de l'escola rural en els plans d'estudi de les respectives facultats i, per fer-ho, a part de les Jornades d'Escola Rural per a estudiants de mestre que s'organitzen cada any de manera col·laborativa, es duen a terme altres activitats més puntuals. L'article exposa l'impacte i la repercussió de totes aquestes activitats en els plans de formació de cada universitat participant.

Paraules clau

Educació al món rural, escola rural, formació inicial de mestres, universitat, ensenyament multigràu.

Abstract

This paper seeks to present the Rural School Interuniversity Group (GIER, in Catalan), a team of teachers from all the Catalan universities, formed over the course of twenty years. GIER ensures the presence of the rural school in the curricula of the respective faculties. In order to do so, it collaboratively organizes an annual conference on the rural school for university students in addition to carrying out other specific activities.

This article discusses the impact and repercussions of these issues on the curriculum of each participating university.

Keywords

Rural education, rural school, initial teacher training, university, multigrade teaching.

Introducció

Aquest article pretén donar visibilitat a la tasca del Grup Interuniversitari d'Escola Rural format fa més de vint anys per diversos professors i professores de les universitats catalanes. Tenint en compte que han passat deu anys des de l'última publicació sobre el grup (GIER, 2005) i molts membres han canviat, s'ha cregut convenient fer-ne l'actualització. Per començar es contextualitza la temàtica i s'explica la importància del GIER i, tot seguit, s'exposa la situació de l'escola rural en els plans d'estudi de les diferents universitats catalanes. Per acabar, hi haurà un apartat de conclusions i perspectives de futur.

La importància de l'escola rural a Catalunya

La ruralitat a Catalunya és una realitat que no podem obviar, ja que gairebé tres quartes parts de la geografia catalana són considerades rurals (Fundació del Món Rural, 2015). Per tant, en el territori català predominen els petits municipis i, com a conseqüència, escoles petites amb aules multigradu,² és a dir, heterogènies pel que fa a l'edat. Segons el Departament d'Ensenyament (2015), a Catalunya hi ha 278 escoles rurals, de les quals 210 formen part de les 88 Zones Escolars Rurals (ZER) i 60 són escoles que no formen part de cap ZER. Per aquests motius, des del punt de vista educatiu, l'escola rural té un paper clau en el desenvolupament rural i en el seu reequilibri territorial. Una escola petita i pública en un poble evita l'emigració de la població jove, i, per tant, l'envelliment total de la seva gent; arrela els infants al seu medi mantenint la pròpia identitat cultural i valorant l'entorn com un element patrimonial; en definitiva, dóna vida al poble, ja que un poble sense escola és (o podria esdevenir) un poble mort.

Malauradament però, l'educació en el món rural és un dels àmbits de l'educació menys estudiats segons Coladarci (2007). En aquesta línia resulta molt important conceptualitzar el terme com fa Domingo (2014, p. 198) a partir de l'anàlisi mitjançant la història conceptual de quaranta-dos textos sobre la temàtica:

Una escola rural és un centre educatiu d'Educació Infantil i Primària de titularitat pública i que es troba situada en un petit municipi menor de 3.000 habitants. La seva característica principal és que els alumnes estan organitzats en aules multigradu, és a dir, en grups-classe on hi ha nenes i nens d'edats diferents amb la mateixa mestra. Aquest tipus d'escoles petites situades en un context rural que es troba en constant transformació deixant enrere la identitat tradicional de ruralitat, han patit un abandonament històric per part de teòrics i pedagogs i adversitats administratives polítiques. En contrast, sempre ha estat molt vinculada al seu municipi, tenint una funció social, activa i esdevenint l'únic focus cultural d'aquest. L'escola rural sempre ha necessitat mestres integrals i polivalents pel gran nombre i diversitat de tasques que han de realitzar. Tasques organitzatives i plantejaments pedagògics per atendre als grups heterogenis

d'edat i la interacció multinivell que requereixen formació específica, poc present actualment a la formació inicial de mestres. Afegir que l'ambient familiar d'aquestes aules permet tenir un tracte més personalitzat amb cada alumne i així com respectar el seu ritme d'aprenentatge. Per acabar és important destacar que és constant la seva voluntat de trobar i reivindicar una fisonomia pròpia i que a totes les etapes històriques emergeixen les potencialitats pedagògiques que pot arribar a oferir aquest tipus d'escola.

Per tant, ateses les condicions examinades, l'escola rural requereix mestres coneixedors de la realitat educativa dels territoris rurals, professionals formats per fer front a la diversitat pròpia d'aquestes escoles i respectuosos amb el medi que els envolta; d'aquí la importància de contemplar l'escola rural en els Plans de Formació Inicial dels Estudis de Mestre. I, en conseqüència, això hauria de permetre avançar en la creació de coneixement sobre l'escola rural. Aquest va ser precisament el motiu pel qual, als anys noranta, es va crear el GIER format per un grup de professors i professores de totes les universitats catalanes que comparteixen l'interès educatiu i social de l'escola rural en les seves línies de docència i investigació. A continuació s'aprofundirà en la història i la trajectòria del GIER.

Els orígens i la trajectòria del GIER

El GIER és un grup interuniversitari, reconegut per la Xarxa Vives d'Universitats (antigament conegut com a Institut Joan Lluís Vives) format per professorat de les facultats d'educació de diferents universitats catalanes. Va ser creat l'any 1995 i durant aquests més de vint anys els membres han anat variant per diversos motius, tot i que des de fa aproximadament deu anys hi ha un equip força sòlid. El GIER neix amb l'objectiu de generar línies de docència i recerca enfocades al camp educatiu i social en l'àmbit de l'escola rural per tal de millorar la formació inicial en els estudis universitaris d'educació. Els objectius específics que es va plantejar el GIER (2005) des del seu inici són:

1. Contribuir a la millora de la qualitat de l'educació en el context rural.
2. Impulsar l'escola rural des de la universitat i optimitzar i potenciar la tasca educativa d'aquestes escoles.
3. Implicar els mestres de l'escola rural en aquest projecte i col·laborar estretament amb el Secretariat d'Escola Rural de Catalunya (SERC, 2016) per tal d'obrir línies de reflexió conjunta sobre les problemàtiques reals que pateix l'escola rural.
4. Contribuir a preservar l'escola de poble del nostre territori, amb la dignitat pedagògica que es mereix.
5. Relacionar-se amb la realitat actual de l'escola rural, intercanviant experiències i informació amb les mestres per tal de millorar la formació inicial que s'imparteix des de les institucions universitàries.

Durant aquests més de vint anys de funcionament del GIER són nombroses les activitats dutes a terme, com ara les Jornades d'Escola Rural en la Formació Inicial dels Mestres de Catalunya.

Actuacions concretes del GIER

Després de la creació del grup l'any 1995, la primera actuació conjunta va ser durant el curs 1997-98. Va consistir en l'elaboració d'una proposta per incorporar en els plans d'estudis de la diplomatura de mestres continguts referents a l'escola rural amb incidència directa a les assignatures de didàctica general, organització i gestió del centre escolar, sociologia de l'educació, teoria i institucions contemporànies de l'educació i història de l'educació a Catalunya. També es va fer una recerca conjunta de bibliografia sobre la temàtica i es va plantejar la creació d'una assignatura específica d'escola rural a la diplomatura de magisteri. Durant els següents anys també es va potenciar la possibilitat que els alumnes poguessin desenvolupar el seu període de pràctiques a les escoles rurals. Per tal que els futurs mestres tinguessin l'oportunitat de conèixer una realitat d'escola diferent de les urbanes. Aquest fet és una realitat actual a totes les facultats d'educació catalanes membres del GIER i on els estudiants que ho desitgen tenen l'oportunitat de desenvolupar un dels quatre períodes de pràctiques que duen a terme una escola rural.

També és important destacar la relació establerta amb el Secretariat d'Escola Rural de Catalunya (SERC), amb el qual durant el curs 2005-06 es va treballar conjuntament per analitzar problemàtiques de l'escola rural i fer propostes de futur. També es va participar d'aquesta manera en el Congrés Món Rural de Catalunya de 2006 i després conjuntament amb el SERC i altres entitats es va constituir l'Observatori d'Escola Rural de Catalunya (OBERC). Ara bé, les actuacions que han perdurat ininterrompudament al llarg dels anys i que es destaquen com les més representatives del grup són les Jornades d'Escola Rural en la Formació Inicial dels Mestres de Catalunya.

Jornades d'Escola Rural en la Formació Inicial dels Mestres de Catalunya

Aquestes jornades, que s'organitzen des de l'any 1995, es fan cada any en un indret diferent de Catalunya; per exemple aquest curs 2015-16 s'ha portat a terme la vint-i-unena edició de les jornades i el lloc triat ha estat l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà).

Les jornades se celebren durant un dia i mig, cap a l'inici de la primavera, i sempre acostumen a tenir el mateix format. Durant el primer dia s'inauguren, es coneix la zona, els estudiants presenten comunicacions i es fan tallers amb mestres. El següent dia al matí es dedica a visitar dues escoles rurals i a la cloenda de les jornades. Pels membres del GIER, el valor més important d'aquestes jornades és la implicació dels alumnes dels estudis de mestre de totes les universitats catalanes tant en la programació com en la celebració d'aquestes. Es dona importància a tot el que coneixen els alumnes a partir de les seves vivències i pràctiques a les escoles rurals i a tot allò que aporten a través de les comunicacions. Les jornades també es fan ressò de la importància de la figura del mestre de l'escola rural, donant-los temps i espais per compartir amb els futurs mestres les seves propostes i aportacions d'innovació a les sessions de tallers de les escoles. Un altre valor afegit d'aquestes jornades és el fet que no només es parla d'escola, sinó que també alumnes i docents universitaris tenen l'oportunitat de veure l'escola rural en funcionament, els seus espais, les seves dinàmiques, els seus projectes, etc.

En cada jornada es treballa un tema com a eix vertebrador que presenta un expert que aporta coneixements vers l'àmbit rural o el tema concretament. Val a dir que la participació sempre és molt massiva, cada any hi ha aproximadament 180 estudiants de les diferents universitats implicades i una vintena de docents universitaris. Es destaca el bon clima i la bona convivència que es genera entre els estudiants de diferents universitats, amb tot allò que aporta el fet de saber estar i compartir. En el següent apartat s'exposa la situació de la temàtica a les diferents universitats catalanes que formen part del GIER.

Les aportacions de les diferents universitats catalanes

Tenint en compte els objectius del GIER, molt centrats en la docència i la recerca universitària, les universitats catalanes despleguen diferents iniciatives:

La Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

La Universitat Autònoma de Barcelona forma part del GIER des de l'any 2005 i sempre ha mostrat interès per l'escola rural. Però, certament, la dedicació d'esforços vers aquesta tipologia d'escola no sempre ha estat la mateixa. Es pot afirmar que ja en els anys setanta i vuitanta del segle passat l'escola rural formava part dels plans d'estudi. Un equip de professors de l'Escola de Mestres de Sant Cugat va dedicar part de la seva docència i dels seus projectes a donar suport i donar a conèixer l'escola rural entre els estudiants de magisteri. La idea era fer conèixer als estudiants la complexitat de l'escola en el medi rural i les seves particularitats. Així, professorat i estudiants decidiren viure la realitat de l'escola rural passant una setmana cada trimestre a Vallbona de les Monges (curs 1978-1979) per analitzar el territori, la demografia, les activitats econòmiques, el despoblament, el paper de l'escola, entre d'altres (Escola de Mestres de Sant Cugat, 1984). Aquesta primera experiència pilot va ser tan exitosa que es va decidir que l'estada de pràctiques a l'escola rural havia de ser obligatòria per a tots els estudiants de l'especialitat de ciències socials. Així, hi van haver estades d'una setmana a l'Alt Urgell, el Baix Ebre, el Priorat o la Noguera, entre d'altres.

El pas d'escola de mestres a facultat i la reforma universitària dels estudis va obligar a canviar algunes dinàmiques existents, i aquelles estades setmanals es van reconvertir. A partir d'aquell moment, la facultat oferia escoles rurals per fer les pràctiques que es distribuïen entre els tres cursos de la diplomatura; hi havia assignatures que proposaven treballs d'anàlisi de l'escola rural; alguns professors participaven en projectes europeus de formació permanent de mestres rurals, i d'altres integraven les visites a escoles rurals en sortides interdisciplinàries o quan anaven als camps d'aprenentatge. Al llarg dels anys noranta, diversos professors van mantenir l'interès i van continuar treballant perquè les petites escoles del medi rural formessin part de la formació inicial dels futurs mestres (Prat, 1999). De fet, l'ICE va coordinar un seminari de mestres d'escola rural per tenir un espai més de reflexió i anàlisi d'aquesta realitat. El canvi de segle va fer canviar la dinàmica, i, malgrat que sempre hi ha hagut professorat preocupat que ha treballat perquè l'escola rural tingui presència en la formació dels futurs mestres, tant des de les pràctiques com des de diverses assignatures, aquesta es va anar reduint.

Tot i els més de trenta anys de treball intens i compromès per l'escola rural a la UAB, cal reconèixer que actualment la presència d'aquesta escola en els plans d'estudis és molt petita. La darrera reforma universitària, els grups de vuitanta estudiants, la jubilació de gairebé el setanta per cent del professorat més antic en poc més d'una dècada i la irrupció dels processos d'acreditació de la recerca han estat alguns dels factors que ho expliquen. Malgrat tot, sempre s'ha mantingut la presència en el GIER i la participació en l'organització de les jornades anuals, que permeten donar l'oportunitat als estudiants dels graus d'educació infantil i primària d'acostar-se a un model d'escola molt valuós per a la seva formació i poc tractat en el currículum. Això ha permès que uns pocs futurs mestres descobreixin l'interès per a un sector escolar del nostre país relativament poc conegut i valuós tant per les seves funcions socials i educatives com per les característiques pedagògiques que es deriven d'un model d'organització peculiar i distint del model de centre que és l'objecte d'estudi majoritari en el pla de formació dels graus.

Justament per tot el que s'ha exposat anteriorment, actualment les coordinacions dels graus d'educació infantil i primària estan fent un esforç per revertir aquesta tendència i, amb aquest objectiu, s'ha creat una comissió per sensibilitzar el professorat i aconseguir que aquest model d'escola torni a estar present com a contingut i com a centre formador on realitzar alguns dels períodes de pràctiques. Així, es pot dir que des del curs passat, l'escola rural torna a tenir un petit espai en una assignatura de primer, s'han inclòs escoles rurals a l'oferta per fer pràctiques a quart curs i, a més, és una temàtica a escollir com a treball final de grau (TFG).

La Universitat de Barcelona (UB)

La Universitat de Barcelona treballa l'escola rural des de fa més de vint-i-cinc anys. Ja sigui a través de recerques, tesis doctorals, cursos d'extensió universitària i màsters oficials, com en els continguts de diverses assignatures teoricopràctiques dels estudis de grau de mestre d'infantil i grau de mestre de primària, com també possibilitant als estudiants poder fer les pràctiques en aquest tipus d'escoles. En resum, la temàtica de l'escola rural es tracta en assignatures teoricopràctiques i també se segueix oferint la possibilitat de fer pràctiques en escoles situades en determinats territoris rurals on la Universitat de Barcelona té un conveni formalitzat.

D'altra banda, l'interès sobre aquesta temàtica també es mostra en altres ensenyaments de grau de la Facultat d'Educació, com ara educació social i pedagogia; en ambdós, cada any s'hi desenvolupen TFG que tracten des d'una perspectiva més social i organitzativa l'escola rural. De la mateixa manera, també es tracta el tema de l'escola rural en treballs de final de màster de diversos màsters que s'imparteixen a la mateixa facultat.

Durant dos anys (2011 a 2013) es va impartir un màster oficial, Educació i Desenvolupament Rural, que tenia com a objectiu principal el coneixement de l'escola rural i el paper d'aquesta en els territoris rurals. L'interès per aquest màster es mostra en les sol·licituds de matrícula procedents de diferents professionals, tant vinculats al món de l'educació com d'altres professions afins i tant de caire nacional com internacional. Actualment s'està a punt d'iniciar un màster oficial interuniversitari titulat Educació en Territoris Rurals. Aquest màster el coordina la Universitat de

Barcelona i hi participa la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. És un màster que pretén continuar amb la línia de treball encetada en l'anterior màster però hi afegeix una perspectiva de l'educació més global, que va més enllà de l'escola rural. Aquest màster s'impartirà el curs 2016/2017 i té una durada d'un any amb seixanta crèdits ECTS.

D'altra banda, l'escola i el territori rural també tenen un contingut dins de la línia de recerca «Didàctica de la història, la geografia i altres ciències socials en l'educació reglada i no reglada» del programa de doctorat Didàctica de les Ciències, les Llengües, les Arts i les Humanitats de la Facultat d'Educació; aquesta línia conviu amb el programa de doctorat que està en extinció Formació del Professorat: Pràctica Educativa i Comunicació, en el qual trobem una línia de recerca sobre escola rural i territori, en què s'estan desenvolupant tesis doctorals vinculades amb aquesta temàtica. Aquestes línies de recerca se situen en el marc d'un grup de recerca internacional, coordinat per la Facultat d'Educació, sobre escola i territori rural que ha anat desenvolupant recerques internacionals i nacionals.

La professora Roser Boix va coordinar el projecte sobre escola rural «La eficacia y la calidad en la adquisición de competencias caracterizan a la escuela rural: ¿es un modelo transferible a otra tipología de escuela?» (EDU2009-13460, subprograma EDUC del Pla Nacional de R + D + I).

En aquest van participar diversos membres del GIER com Conxa Torres-Sabaté, Joan Fuguet-Busquets (URV) i Laura Domingo-Peñafiel (UVIC-UCC).

La Universitat de Girona (UdG) (Facultat d'educació i psicologia de la Universitat de Girona).

A Catalunya, l'escola rural és present a gairebé tot el territori, a les comarques gironines i molt especialment a la comarca de l'Alt Empordà, on manté una forta presència. És per això que des del moment de la creació de les ZER, al començament de la dècada del noranta, la Universitat de Girona ha tingut present aquesta tipologia d'escola en la formació inicial dels mestres oferint una assignatura optativa d'escola rural, de manera continuada des d'aquell moment. S'ofereix semestralment als graus d'infantil i primària per a alumnes de tercer i quart. Els continguts de l'assignatura són molt diversos, des d'aspectes de sociologia rural, d'història, de coneixement d'agents i institucions implicades i també sobre didàctica i aspectes organitzatius de l'aula multigrau. Els estudiants de la UdG també tenen l'oportunitat de dur a terme tant pràctiques a l'escola rural com treballs de fi de grau (TFG), treballs de fi de màster (TFM) i tesis doctorals sobre la temàtica.

La Fundació Universitària del Bages (FUBUVic-UCC)

La Facultat de Ciències Socials de Manresa (FUB-UVic-UCC) va iniciar els seus estudis de grau en educació infantil el curs 2009-2010, en aquell moment com a centre adscrit a la UAB. Són uns estudis joves que han nascut amb molta consciència del que volen ser i de cap a on volen anar. Com a facultat, es reconeix com un valor important donar a conèixer l'existència i la realitat de l'escola rural. Manresa i tot el Bages té un entorn

que permet aquesta visibilitat i proximitat a l'escola petita, pública i de poble, i des dels estudis ens en fem ressò.

En l'àmbit teòric, s'assegura el coneixement per part dels futurs mestres de les particularitats de les escoles rurals des de l'assignatura d'escola, sistema educatiu i funció docent, de primer curs, en què es presenta aquesta tipologia d'escola: els seus trets més distintius, la seva evolució, la vinculació amb el territori, etc. Però l'apropament i coneixement real de l'escola rural es porta a terme en els Pràcticums. Cada any els alumnes tenen un ventall d'escoles rurals per escollir on fer les pràctiques, tant de primer cicle, a escoles bressol, com del segon cicle d'infantil. Els grups de seminari, on es fa el seguiment de les pràctiques i on es comparteixen les impressions rebudes a les escoles, són l'espai ideal per a abocar i compartir amb la resta de companys la realitat de l'escola rural. Es plantegen dubtes, es fan comparatives i s'analitza què significa cadascuna de les realitats escolars, què té d'afavoridor i de limitador cadascuna d'elles, etc.; i també es trenquen falsos mites de la idealització de l'escola rural *per se*.

La Universitat de Lleida (UdL)

L'escola rural té a les comarques de Ponent i del Pirineu un dels territoris amb més implantació. Tot i això, no ha tingut un paper rellevant en els antics plans d'estudis de la Universitat de Lleida, però sí que se l'havia tingut en compte en algunes assignatures de magisteri. En els nous plans d'estudis dels graus d'educació infantil i primària, l'escola rural ha agafat nova volada. Diverses matèries la continuen tenint en compte com a part del temari. S'hi estudien alguns aspectes d'organització i de funcionament. A més, es fa una aproximació als trets característics i diferenciadors de l'escola rural i del model ZER, al paper de l'escola rural en les societats actuals, a les relacions amb la comunitat i del paper de l'escola rural en les societats actuals. La temàtica de l'escola rural es troba integrada en matèries com: escola infantil II i III, processos i contextos educatius I i II, teoria i història de l'educació, sociologia de l'educació i escola i família, entre d'altres.

Tanmateix, des de la implementació dels nous plans de magisteri s'ha reforçat l'interès per l'escola rural. La Universitat de Lleida va impulsar l'assignatura d'escola i territori: escola rural com a assignatura optativa per als alumnes de quart d'infantil i primària. L'objectiu és aprofundir en l'estudi d'aquest tipus d'escola la seva definició i les seves característiques, els diferents models, l'evolució històrica, les relacions amb el territori i el seu paper en la ruralitat, entre altres aspectes.

Respecte als pràcticums, els alumnes han de passar per centres públics i privats-concertats, i un d'aquests centres ha de ser una escola rural.

La formació en alternança (formació dual) del grau d'educació primària mereix una menció a part: els alumnes que la cursen alternen des del primer curs la formació pràctica feta a les escoles amb la teòrica impartida a la universitat. A partir del segon curs es preveu que la formació pràctica es faci dos dies a la setmana durant tot el curs escolar en escoles rurals de les comarques de Ponent i el Pirineu.

En el decurs d'aquests anys també s'han fet diversos seminaris, cursos i jornades al voltant d'aquestes temàtiques. Precisament va ser el tema de les Jornades Maria

Rúbies, de l'any 2013. D'altra banda, s'ha realitzat un curs en línia obert i massiu (MOOC) sobre escola rural, en què es mostren models i experiències innovadores portades a terme en algunes escoles situades en diversos indrets del territori català. La UdL és una de les entitats fundadores, conjuntament amb altres institucions, de la CEIER (Coordinació d'Estudis i Innovació sobre Escola Rural). Una de les seves actuacions és la convocatòria dels Premis CEIER amb l'objectiu de premiar estudis i experiències innovadores sobre escola rural.

La Universitat Ramon Llull (URL)

La Facultat Blanquerna-URL s'ha preocupat al llarg del temps —tot i que de manera discontinua i a iniciativa totalment personal d'alguns professors— de fer present l'escola rural en els seus estudis. No és, però, fins a la incorporació de Blanquerna al GIER l'any 1997 que podem assegurar que la presència de la realitat educativa de l'escola rural es fa present de manera més constant en els estudis de mestre de la facultat. Això és possible gràcies a la sensibilització de bona part del professorat a incorporar aquesta realitat en les seves assignatures i seminaris de treball, i alhora gràcies a una alta participació dels futurs mestres, i també dels professors de la facultat, a participar any rere any en les Jornades Interuniversitàries d'Escola Rural en la Formació Inicial dels Mestres de Catalunya coorganitzades des de totes les universitats que formen el GIER.

Actualment, a la facultat de psicologia, ciències de l'educació i de l'esport (FPCEE) de la URL, 685 estudiants hi cursen el grau d'educació primària; 548, el grau d'infantil; 74, el grau d'educació primària com a segona titulació, i 53 el grau d'educació infantil com a segona titulació. La realitat de les escoles rurals des de fa força temps es fa present de manera explícita a través de determinades assignatures d'aquests estudis de mestre. Els continguts que s'hi aborden són les tipologies d'escoles, l'organització de l'escola rural: ZER i Agrupacions Rurals i els documents de gestió de l'escola rural. També l'organització de la comunitat educativa de l'escola rural: òrgans unipersonals, òrgans col·legiats i l'AMPA. També l'organització vertical i horitzontal dels alumnes: unitària, cíclica i multinivell. Per acabar, a més de la intervenció educativa en aules multinivell (projectes, racons, tallers, etc.) i les llars d'infants rurals i la seva organització. Aquests continguts es treballen a diferents assignatures de segon i tercer curs del grau d'educació infantil i primària. També de manera transversal i des d'espais com els seminaris o altres assignatures també es parla de maneres diverses d'aquesta realitat tot incorporant activitats com conferències, visites a escoles, etc.

Malgrat la satisfacció expressada més amunt vers la formació inicial dels mestres pel que fa al tractament de la peculiar realitat de l'escola rural en el marc de les assignatures i seminaris, encara queda un llarg camí per a recórrer. Per una banda l'especificitat d'aquesta realitat no figura en els plans docents de les assignatures, de manera que continuem pendents de la sensibilitat de cada professor de fer-la present a la seva aula. De l'altra, tot exceptuant excel·lents realitats educatives concretes, i malgrat els esforços i dedicació de molts mestres, el tractament de la diversitat de nivells educatius a l'aula continua essent un repte educatiu de primer ordre que actualment està pendent de millorar. Aquest repte es fa palès a tots els nivells educatius (des d'edats molt primerenques fins a nivell universitari). Així és que cal que

tots, tant docents com administracions, segueixin treballant per trobar maneres d'enfortir els recursos i la formació dels mestres en aquesta direcció.

La URL estableix diàleg amb les escoles a través de l'organització de Jornades d'Educació; participa en treballs de recerca interuniversitària relacionats amb l'escola rural; estableix vincles amb diferents agents del territori que tenen a veure amb l'impuls de l'educació en les escoles rurals (mestres, administracions locals, centres de recursos...) a través de la coorganització any rere any de les Jornades d'Escola Rural adreçades als futurs mestres, i es vincula i dona suport a organismes que vetllen per a l'impuls i la innovació de l'escola rural tals com el SERC i l'OBERC.

La Universitat Rovira i Virgili (URV)

L'escola rural com a institució educativa pròpia i dins del marc de les ZER es dona a conèixer en la matèria de primer curs de processos i contextos educatius, dins del bloc «Elements que configuren l'acció educativa» i concretament quan es treballen les institucions educatives en l'àmbit formal.

El curs 2014-2015, la facultat va procedir a ampliar la zona territorial de l'oferta de places per la realització de les pràctiques dels estudiants del grau de mestre, a la comarca de l'Alt Penedès, per donar resposta a la demanda dels estudiants d'infantil que estudien a la seu del Baix Penedès. El nombre d'estudiants que el curs 2014-2015 van fer les pràctiques en escoles rurals són vint-i-cinc del grau d'educació infantil i vint del de primària.

Quant a la formació, des del curs 2014-2015, la facultat ofereix un curs d'extensió universitària no presencial, titulat «Ensenyar i aprendre a l'escola rural» i en el qual imparteixen docència professors de diferents universitats i que rep la inscripció de mestres acabats de graduar i de mestres amb anys de treball a l'escola rural. També s'està treballant en l'oferta d'un màster interuniversitari amb la Facultat d'Educació de la UB per al curs 2016-2017, que porta per nom Máster Oficial de Educación en Territorios Rurales.

La Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC)

Des del curs 1995-1996, a la Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes de la Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC), situada a la Catalunya central, intrínsecament rural, es porta a terme el projecte de seminari de pràctiques a l'escola rural. Aquest es tracta d'un projecte específic integrat en les pràctiques II corresponent a una assignatura obligatòria de 15 ECTS situada a tercer curs dels graus en mestre d'educació primària i en mestre d'educació infantil. Aquesta assignatura va adreçada a tots aquells estudiants que desitgin realitzar les pràctiques en una de les gairebé quatre-centes escoles rurals existents en el territori català. En aquest sentit, des de la UVic-UCC es fa una aposta clara pel coneixement i la qualitat pedagògica de l'educació en el medi rural.

La UVic-UCC forma part del GIER des de la seva creació i el seu compromís amb l'escola rural ha estat sempre present (Soler, 1998). Concretament en el Grup de Recerca Consolidat de Recerca Educativa (GREUV) hi ha una línia específica sobre «Educació,

territori i ciutadania» on es vinculen recerques amb relació a institucions educatives amb el seu entorn físic, social i cultural. Es posa un especial èmfasi en la relació de l'educació amb el seu territori; de l'escola amb les famílies (projecte) i amb l'anàlisi de les funcions i els canvis en el sistema educatiu per a atendre les necessitats de la ciutadania. Concretament, s'han portat a terme projectes de recerca relacionats amb l'educació als petits municipis finançats per la Diputació de Barcelona. També s'ha col·laborat en el projecte I+D internacional coordinat per la UB, esmentat anteriorment, així com en altres projectes nacionals. També es participa fent docència al Màster Interuniversitari (UB i URV) Educación en Territorios Rurales i al curs virtual de formació permanent coordinat per la URV: Ensenyar i aprendre a l'escola rural. Des de la UVic-UCC es coordina el curs en línia de formació permanent «L'escola al món rural: una perspectiva internacional. Propostes didàctiques contextualitzades, multigrau, interdisciplinàries i contextualitzades». Val a dir, també, que són nombrosos els TFG i TFM sobre la temàtica i les tesis doctorals en curs. Per acabar, cal dir que l'escola rural per a la UVic-UCC sempre ha estat un tema important i la institució dóna suport i promou tot tipus d'activitats i iniciatives que s'hi relacionen.

Conclusions i perspectives de futur

Actualment l'eix principal del GIER és l'organització de les Jornades interuniversitàries d'Escola Rural. És important destacar que fa més de vint edicions consecutives que s'organitzen i que sempre estan molt ben valorades pels alumnes, el professorat de les escoles que hi participen i el professorat universitari.

Tenint en compte un dels principals objectius del GIER, que és vetllar per la presència de l'escola rural en els plans d'estudi dels graus de mestre de totes les universitats catalanes, aquest article ha suposat revisar l'estat de la qüestió, que des de l'any 2005 no s'actualitzava. Alhora, tenir aquesta visió global sobre la temàtica pot suposar un punt de partida per a fer propostes de millora a cada universitat i seguir treballant conjuntament amb les diferents iniciatives existents. Una d'aquestes iniciatives és la recerca: és prioritari que des del GIER es participi en investigacions sobre la temàtica i d'aquesta manera es pugui avançar en el coneixement sobre l'escola rural.

És una realitat que moltes generacions de mestres, gràcies al GIER, surten amb coneixements de la realitat de l'escola rural, encara que segurament no siguin suficients. Des de les mateixes universitats, cal continuar vetllant perquè aquest apropament a l'escola rural sigui real i cal seguir potenciant la recerca com una àrea important per al GIER, i també cal continuar animant els alumnes a vincular els seus TFG a la investigació de la realitat de l'escola rural. La creació, per part d'algunes universitats, de cursos de formació o màsters sobre el desenvolupament rural pot ajudar també a iniciar i millorar la recerca sobre aquesta temàtica.

Els reptes i les diversitats han de formar part de la cultura docent i, per tant, conèixer de primera mà l'escola rural possibilita als alumnes ser creatius, col·laboradors, innovadors i capaços de fer de la seva pràctica quotidiana una activitat responsable, reflexiva i compromesa amb l'educació d'aquestes petites comunitats educatives.

Notes

1. Els membres actuals del GIER són: Olga Bernard-Cavero i Jordi Soldevila-Roig (Universitat de Lleida), Roser Boix-Tomàs (Universitat de Barcelona), Imma Burgarolas-Criach (Fundació Universitària del Bages - Universitat Central de Catalunya), Laura Domingo-Peñafigel (Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya), Neus González-Monfort (Universitat Autònoma de Barcelona), Miquel Payaró-Pagès (Universitat de Girona), Maria Antònia Miret-Ferrer i Pietat Marquilles-Figuera (Universitat Ramon Llull), Conxa Torres-Sabaté i Joan Fuguet-Busquets (Universitat Rovira i Virgili).
2. Aules heterogènies pel que fa a l'edat.

Bibliografia i altres fonts bibliografia web

- Coladarci, T. (2007). Improving the yield of rural education research: an editor's Swan Song. *Journal of Research in Rural Education*, 22 (3).
- Domingo, L. (2014). *Contribucions pedagògiques de l'escola rural. La inclusió a les aules multigràu: un estudi de cas* (Tesi doctoral). Vic, Universitat de Vic.
- Escola de Mestres Sant Cugat. (1984). *Medi rural i formació de mestres*. Bellaterra: Publicacions de la UAB.
- Fundació del Món Rural. (2015). *Atles de la nova ruralitat: L'actualitat del món rural: Els anys de la gran crisi a la Catalunya rural 2008-2015*. Lleida: Fundació del Món Rural.
- GIER. (2005). El Grup Interuniversitari d'Escola Rural (GIER): un exemple de treball col·laboratiu. *Universitas Tarraconensis: Revista de Ciències de l'Educació*, 1, 51-257.
- Prat, À. (1999). Una escola que no és el que sembla: l'escola rural. *Perspectiva Escolar*, 233.

Secretariat d'Escola Rural de Catalunya. (2016).

<http://escolaruralsecretariat.blogspot.com.es/>

Soler, J. (1998) Un modelo de prácticum en la escuela rural: las posibilidades de la escuela rural en la formación inicial del profesorado. *Tendencias Pedagógicas*, 2, 61-72.

Per citar aquest article:

Grup Interuniversitari d'Escola Rural (2016). L'escola rural en els plans de formació inicial dels estudis de mestre a les universitats catalanes. Vint anys del Grup Interuniversitari d'Escola Rural (GIER). *Revista Catalana de Pedagogia*, 10, 163-175.

Publicat a <http://www.publicacions.iec.cat>